pagini bucovinene

ANUL VI nr. 5 (65)

MAI 1987

EDITATE ÎN COLABORARE CU COMITETUL JUDEȚEAN DE CULTURĂ ȘI EDUCAȚIE SOCIALISTĂ SUCEAVA

INDEPENDENȚA

Sînt în istoria fiecărui popor evenimente epocale, în care, ca într-o oglindă fidelă și uriașă se reflectă și se prefigurează valoarea existenței și suma virtuților sale. Dintre acestea, puține momente de răscruce însumează, cu atîta bogăție și complexitate, elementele definitorii ale întregii noastre istorii, ca războiul pentru cucerirea independenței de stat a României, din anii 1877—1878.

Înscris cu litere de aur în triada înfăptuirilor istorice fundamentale, din anii 1859, 1877—1878 și 1918, din care s-a născut și prin care s-a afirmat România modernă, liberă și întreagă, războiul popular și național pentru independență se circumscrie, totodată, acelui veac hotărîtor și unic în epoca modernă românească, dintre 1821—1921, cînd s-a produs o astfel de concentrare uluitoare de evenimente cruciale, care au făcut ca Timpul să galopeze aici, în spațiul mioritic, cu o viteză nemaiîntîlnită, încît toată încetineala și umilința din trecut, toate durerile și vicisitudinile evului mediu — cu mileniul acela întunecat al migrațiilor, cu necontenita luptă armată și diplomatică pentru neatîrnare și păstrarea existenței statale autonome, cu rapturile teritoriale, cu jafurile și ocupațiile vremelnice, otomane, habsburgice și țariste, cu rămînerile în urmă generate de toate acestea — să fie răzbunate, printr-o accelerată și durabilă împlinire istorică, așezînd astfel statul național unitar român în rîndul țărilor lumii cu un înalt nivel de civilizație și cultură, rod al unor eforturi proprii, îndelungate, temerare.

Oare, în istoria cărui alt popor, din Europa și din lume, s-au săvîrșit într-un singur veac, într-un timp relativ atît de scurt, ridicări succesive atît de cutezătoare? Căci, numai între 1821 și 1921, au loc și revoluțiile din 1821 și 1848, și unirea Moldovei cu Muntenia, și războiul de independență, cu eliberarea Dobrogei și Marea Unire din 1918, cu reformele burghezo-democratice, care transformă, modernizează și ridică România într-o nouă etapă a evoluției sale.

În acest context, ridicarea generală și energică, din 1877—1878, cînd pe cîmpiile însîngerate din sudul Dunării, în încleștările aprige care au loc, soldații noștri asaltează într-un puhoi nimicitor redutele dușmane, ca niște mușuroaie uriașe clocotind de viesparul disperat al turcilor înconjurați de pretutindeni, cînd, în pofida granițelor arbitrare impuse de lăcomia și puterea imperiilor vecine, românii, toți, din întreg spațiul vechii Dacii — munteni, moldoveni, transilvăneni, bănățeni, bucovineni — participă ca o singură ființă la războiul cel mai popular și mai drept din îndelungatul șir de lupte seculare pentru neatîrnare și libertate, cînd faimosul Osman Pașa se vede silit să se predea ofițerului român Cerchez, cînd Europa întreagă, prieteni și dușmani, nu pregetă să constate cu uimire, așa cum o făcea ziarul britanic „Daily News", că România „devine un factor în chestiunea Orientului," că armata română, deși mică, a luat, dintr-un singur pas, locul său între armatele europene", este firesc ca Mihai Eminescu să noteze, cu deplin temei, că „Independența este suma vieții noastre istorice!". În pieptul și brațul neînfrînt al ostașului român de la Grivița și Plevna, de la Racova și Smîrdan, de la Opanez și Vidin zvîcnea același sînge, aceeași rîvnă și sete de libertate, care îi însuflețiseră în luptele pentru apărarea gliei și ființei naționale pe Gelu, Glad și Menumorut, pe Mircea Vodă și Ștefan cel Mare, Iancu de Hunedoara și Vlad Țepeș, pe Mihai Viteazul, primul unificator al tuturor românilor, și pe toți urmașii: Constantin Brîncoveanu, Dimitrie Cantemir, Tudor Vladimirescu, Avram Iancu și Bălcescu. De aceea, nu întîmplător, chiar marele duce Nicolae — care, văzîndu-se încolțit de turci și gata să fie aruncat peste Dunăre, îi telegrafiase regelui Carol la 19/31 iulie 1877: „Turcii, adunînd cele mai mari mase la Plevna, ne copleșesc. Rog să faci fuziune, demonstrațiune și, dacă e posibil, trecerea Dunării, pe care tu dorești s-o faci. Între Jiu și Corabia, această demonstrațiune este indispensabilă pentru a facilita mișcările mele". Tot el recunoștea adevărul că „strălucitele izbînzi obținute la Plevna sînt datorate, în mare parte, cooperării vitezei armate române", iar colonelul otoman Hafuz Bey declara că pe tot parcursul războiului „soldații și ofițerii români s-au purtat totdeauna cu o desăvîrșită vitejie și în mare parte conlucrarea lor la Plevna (cu rușii, n.n.) a adus căderea acestei pozițiuni". Corespondentul ziarelor „Bund" și „Gazette of Chicago" conchidea că „armata română merită a fi pusă lîngă orice altă armată a Europei și oricine poate fi mîndru de soldații și ofițerii ei care au dat probe atît de strălucite de vitejie".

Victoria din 1877—1878 a înlăturat unul dintre cele mai puternice obstacole în calea dezvoltării poporului român, a rupt ultimele cătușe ale dependenței față de Poarta Otomană, a creat premise pentru dobîndirea egalității juridice a statului român cu celelalte țări libere, pentru elaborarea unei politici interne și externe proprii, pentru accelerarea dezvoltării materiale și spirituale; a amplificat și întărit încrederea poporului în forțele sale proprii, a stimulat și grăbit lupta românilor din teritoriile încă ocupate, în vederea eliberării și unirii lor într-un singur stat român unitar.

Aprinzînd în tainițele inimii, după datină, și spre cinstirea cuvenită, luminile dragostei, admirației și recunoștinței pentru toți eroii de la Grivița și Plevna, poporul face azi legămînt prin faptele sale să apere și să consolideze independența patriei noastre socialiste și comuniste.

Miahai IACOBESCU

Desen de Ion Carp FLUIERICI

autograf IORDAN DATCU

O operă vastă și diversă

Între cei aproape cinci sute de cercetători ai culturii populare românești ce i-am inclus în Dicționarul folcloriștilor (I, 1979, II, 1983; alte două volume se află în manuscris), folcloristul și etnograful S. Fl. Marian ocupă un loc distinct, ce i-l conferă vasta și diversa lui operă, unică în felul ei în literatura de specialitate din țara noastră. Adesea mă gîndesc, cu profund respect, la efortul uriaș, încununat de atîtea succese, al marelui cărturar bucovinean, la acea arzătoare preocupare a lui de a îmbrățișa cultura populară în toată diversitatea ei, de a-i studia deopotrivă creațiile poetice, basmele, legendele hagiografice, ciclul vieții, ciclul sărbătorilor, industria țărănească (cromatica), botanica, ornitologia. Nu am pretenția că am amintit toate componentele operei sale. Prin rigoarea notării textelor (cele mai multe păstrează sigiliul popular), prin raritatea multora dintre ele, prin sistematizarea lor în sinteze, opera lui Marian rămîne una de referință. Faptul că autorul nu s-a lansat în teorii, lăsînd creațiile populare să grăiască singure, sporește valoarea operei. Mă gîndesc, totodată, cu simpatie la omul Marian, asupra căruia o serie de contemporani au lăsat mărturii revelatoare. Unul își amintește că patriarhul de la Suceava avea „o statură zveltă, fața plină de viață... ochii plini de liniște și bunătate, iar graiul lin și modulat". Altcineva i-a remarcat „aerul acela de sănătate de la munte,... fața turnată parcă-n bronz, frumoasă, senină și plină de bunătate". Gîndindu-mă la Marian, acum cînd se-mplinesc opt decenii de la trecerea sa în eternitate, încerc satisfacția, ca editor, de a fi susținut tipărirea unei monografii despre cel care s-a născut la Ilișești în urmă cu 140 de ani. Mă refer la cartea, recent apărută, la Editura Minerva, a lui Mircea Fotea, carte pe care o socotesc un bun început în preocuparea pentru cunoașterea vieții și operei distinsului etnolog. Va trebui însă să urmeze reeditarea principalelor sale opere și editarea importantului său epistolar.

Iordan Datcu

ÎN MAI

De unde vine-n mai atîta floare,
ce suprapuse primăveri vorbesc,
cu noi cei de acum, cu fiecare,
ce cîntec curge dintr-un trunchi ceresc ?!

Istorii parcă lunecă-n petale,
coloane ca ghirlande se ivesc,
luminile se-adună în cristale,
din visul de demult, muncitoresc !

În pieptul țării inima-i vitează,
e drumul liber, cugetul e clar,
simțim căldura blîndă, de amiază,
a marelui bărbat vizionar !

Iar cînd vom trece pe sub ramul plin
de-mpurpurata noastră bucurie
să nu uităm c-al patriei destin
e să-nflorească, să rămînă vie !

Nicolae MOSCALIUC

...știința și arta se sprijină reciproc și amîndouă sprijină „Viața la înaltă putere"

Interviu cu dr. docent Victor Săhleanu, într-o retrospectivă personală

— Stimate Victor Săhleanu, am bucuria să vă invit la o discuție cu un subiect care vă este drag; cel puțin aceasta o sugerează titlul cărții dumneavoastră intitulată ARTA RECE ȘI ȘTIINȚA FIERBINTE (1972). Mai precis, mulți cititori vă cunosc nu numai ca pe o reputată și multilaterală personalitate în domeniile științelor și ale filosofiei, cu deosebire în cîmpul medicinei, ci și ca pe un ostenitor în domeniul literaturii, unde ați publicat o serie de volume de versuri: POEM DIDACTIC (1971), CÎTEVA CUVINTE (1977), MAREA ȘI DRAGOSTEA (1977). Această „împrăștiere" a dumneavoastră (pentru care sînteți deopotrivă apreciat și criticat) are și alt temei decît substratul pasional al activității intelectuale? Am dori să ne spuneți, mai cu seamă, cum s-au „împăcat" de-a lungul vieții valențele dumneavoastră artistice și cele poetice?

V. S. — Înainte de a vorbi mai amănunțit despre mine, să amintesc că „lista" medicilor cu preocupări artistice sau literare este atît de lungă, încît nu poate fi incriminată o coincidență întîmplătoare, ci bănuiesc un șir întreg de motivații care converg către aceeași nevoie a personalității de a găsi, în artă și în literatură, trăiri și preocupări complementare, în armonie cu cele medicale sau aducînd armonie în sînul personalității medicului. În cultura noastră, medici au fost marele poet Vasile Voiculescu și marele pictor I. Țuculescu; n-am avea timp și spațiu să ne ocupăm acum de numeroase alte figuri, din trecut sau din contemporaneitate. Am la îndemînă și o listă de medici muzicieni și muzicologi, dar mă voi mărgini să menționez un singur nume, al unui bucovinean care nu trebuie uitat: Carol Miculi.

— Faceți un „salt înapoi" de peste un secol...

V. S. — Într-adevăr, medicul Carol Miculi a fost elev și prieten al lui Fr. Chopin, și, totodată, primul editor al operelor sale complete. A fost profesor de pian la Cernăuți și la Lemberg. Îl menționez si pentru că a fost maestrul unui alt profesor de la care a învățat să „cînte Chopin" profesoara mea de pian (din copilărie și de la vîrsta pubertății). Dînsa ținea să-mi sublinieze cu mîndrie acest detaliu atunci cînd controla felul în care executam mazurci, valsuri și preludii ale marelui compozitor polonez.

— Cultura dumneavoastră pianistică este, pentru mine, o veritabilă surpriză...

V. S. — Ea m-a marcat, totuși, dezvoltînd fibre sentimentale romantice care s-au evidențiat în realizările mele poetice. Sînt tributar exercițiilor instrumentale în ce privește receptivitatea mea la lumea muzicii și a intuițiilor filosofice referitoare la ritmurile cosmice. Cea mai recentă carte a mea, **Număr, viață, rezonanță** (1985) poate fi interpretată și ca o încercare de a propune un „model muzical" al reacțiilor chimice care fundamentează viața. Dar, rămînînd în sfera muzicii propriu-zise, am înțeles, descifrînd partituri, că „practicarea" unui instrument este binevenită pentru a dobîndi cultura muzicală, după cum „practicarea" literaturii întemeiază într-un fel cultura literară, după cum și o activitate de cercetare științifică este indispensabilă pentru a înțelege adecvat ce este Știința.

— Sînteți, deci, un om de știință, care, din cînd în cînd, „evadează" în artă și în literatură, ca într-un fel de terapie prin artă (sau, în particular, într-un fel de meloterapie)? Cele spuse pînă acum de dumneavoastră ar indica o relație mai complexă.

V. S. — Am început să public la 13—14 ani și anume note științifice. Literatură am început să public la vîrsta de 15 ani, iar la 16 ani am redactat prima versiune a ceea ce peste un sfert de secol, avea să apară sub titlul **Chimia, fizica și matematica vieții (1965)**. Pasiunea mea pentru bio-

(continuare în pag. 4)

Convorbire consemnată de dr. René DUDA

A PRIVI UN ACTOR

Un roman de dragoste, să zicem, „sentimental și tandru" reluînd (a cîta oară?) problemele „sclaviei iubirii", cum spunea Ritsos, în cadrul unui trio ai cărui componenți sînt separați în fond de rutină, prejudecăți mai noi sau mai vechi, experiență, acesta e, la o „repede ochire" celebrul „Vă place Brahms?", al nu mai puțin celebrei Francoise Sagan. Ecranizarea a rulat și pe ecranele noastre, cu casa închisă, ca preludiu al succesului lui „Love story". Reamintindu-ne că pe afiș figurau Ingrid Bergman, Yves Montand, Anthony Perkins, explicația pare a veni de la sine.

Un tînăr actor român, Radu Duda, de la Secția din Suceava a Teatrului Național „Vasile Alecsandri" din Iași, aflat la început de carieră, cronologic vorbind, a dramatizat best-seller-ul romancierei franceze, insistînd nu atît asupra complicațiilor sentimentalo-epice (evidente) ale textului, ci asupra latențelor zicerii celei mai banale, latențe care se pot detașa din contextul cotidianului și pot deveni expresive grație actorului. Regia acestei dramatizări o face Olga Tudorache, care creează și rolul Paolei, în care ne oferă, citez, din presa de limbă română (în urma unui turneu de mare succes făcut nu demult în Israel) „încă un moment de virtuozitate artistică". Partenerii: Victor Rebengiuc și Radu Duda. Primul, „în deplină vigoare creatoare", „un actor de rang și personalitate", despre al doilea, ceva mai încolo. Rezultatul, (tot după opinia acelorași cronicari dramatici, care se pare că nu fac — și bine fac! — risipă inutilă de elogii) „un trio magistral", „o superbă demonstrație de mare teatru", „un moment de teatru european (s.n.) de bună calitate". Atît, și ar fi de ajuns. Dar, citind aceste aprecieri, se naște o sumă de întrebări, deloc retorice.

Care este locul unui tînăr actor în compania unor „monștri sacri"? Care sînt șansele lui de a fi el însuși, de-a nu fi, adică, nici violent-contrastant, nici servil-epigonic, de-a evita conul de umbră sau, dimpotrivă, exhibiționismul insolent și, pînă la urmă, ridicol? Care este, în scenă, relația magistru-învățăcel? Dominare (totală), subordonare (la fel) sau o colaborare inter pares? Mai ales atunci cînd relația este dublă: regizor-actor, actor-actor. Nevăzînd/necunoscînd spectacolele din Israel ale acestei „echipe de șoc", dar avînd oarecare știință despre prezența tînărului actor Radu Duda, pe scena Naționalului ieșean și a secției sale din Suceava, pot să citez, cu conștiința împăcată: „în fața sa e tot viitorul scenei românești". Acest tînăr, de „o surprinzătoare maturitate actoricească", „revelația stagiunii 1986", și-a cîștigat pe deplin dreptul de a fi el însuși. Adică de a fi un Actor, fără alt adjectiv.

Viorel DÂRJA

Cronica literară

Critica noastră literară nu este prea locavce cînd este vorba de dramaturgie și de dramaturgi. Nu-i mai puțin adevărat că nici dramaturgii nu oferă prea multă harană criticii ; volumele de teatru sînt sensibil mai rar prezente în vitrinele librăriilor — dar asta este o altă poveste veche ; pe de altă parte, circuitele prin care producțiile acestui gen literar pătrund spre cititor, indiferent de gradul lui de competență, diferă față de restul literaturii. Sînt frecvente cazurile în care textele dramatice ajung la consumator (inclusiv criticul) prin spectacolul teatral ; or, o astfel de receptare este net diferențiată de cea prin lectură, în singurătatea confortabilă a mesei de lucru. Oricum, cel puțin primul moment al receptării este, în aceste condiții, influențat de factori extratextuali ; este suficient, bunăoară, ca protagonistul principal, ori unul dintre ei, să nu fie într-o zi bună, un actor să fie de calitate îndoielnică, sala să fie sufocată de căldura unei zile toride ori prinsă de o temperanță calorică prea severă pentru ca la spectator urmărirea piesei, decuparea sensurilor ei să sufere. În tot cazul, literatura dramatică este mult mai vulnerabilă, în drumul ei către destinatar, decît alte genuri. Nu cunoaștem vreun prozator care să fi fost fluierat la lansarea unui volum precum Caragiale în vremea lui și nici vreun poet care să fi întîmpinat adversitățile unei camarile atît de dure și tenace ca aceea care l-a urmărit pe Camil Petrescu — dramaturgul. Să fim bine înțeleși, nu urmărim să dramatizăm o situație. Vrem doar să subliniem că scrierile literare destinate scenei au o flagrant de redusă priză la critică.

Mircea Radu Iacoban și scrierile sale dramatice nu fac, în pofida aparențelor, excepție de la această situație. Cu toate că piesele sale de teatru au fost tipărite mai prompt și comentate la premieră, cu toate că multe dintre ele au fost distinse cu premii prestigioase (al Academiei, al Uniunii Scriitorilor etc.), autorul este mai cunoscut ca personalitate culturală, ca ziarist și chiar ca prozator ; ca să nu mai spunem că, în urmă cu destui ani, era cel mai popular crainic sportiv al României. O parte din răspundere îi aparține : și-a despicat și segmentat fără cruțare timpul. Fără a intra în amănunte, putem reflecta la consecințele plurilateralității preocupărilor asupra destinului unui scriitor.

În ceea ce ne privește, sîntem convinși că principala și puternica sa vocație este cea de dramaturg. Ea era evidentă încă de la debutul editorial cu volumul de proză scurtă **Estudiantina.** Preponderența și calitatea remarcabilă a dialogurilor, intriga strînsă, clădită pe conflicte bine modelate, gradarea caligrafică a tensiunii, bazată, mai degrabă, pe intuiție decît pe meșteșug, apelul, uneori cu efect de surpriză la registrul comic, predilecția pentru exploatarea maximă a comportamentului personajelor, finalul cu „poantă" de efect anunță cîteva dintre calitățile de mai tîrziu ale autorului dramatic, dar și zonele lui vulnerabile.

Deocamdată creația dramatică a lui Mircea Radu Iacoban nu im-

M. R. IACOBAN

NOAPTEA

presionează prin cantitate. Este adevărat, timpul ca vîrstă nu-l presează încă, are destulă vreme deschisă unor astfel de acumulări, dar pentru cei aproape douăzeci de ani care au trecut de la apariția primei sale piese este, parcă, prea puțin. Sigur, nu putem să reproșăm unui scriitor că are un anumit ritm al producerii de texte finite însă poate și pentru că scrisul său lasă impresia (desigur, înșelătoare) a unei mari ușurințe a elaborării, ne încearcă bănuiala că se solicită insuficient ; sau își găsește cu dificultate acea necesară ordine lăuntrică a timpului dedicat creației.

Autorul recentului volum de teatru **Noaptea** (Editura „Eminescu", 1986) este, la această oră, unul dintre dramaturgii contemporani consacrați. Fie și numai pătrunderea în seria de teatru comentat a respectivei edituri, alături de nume ca Horia Lovinescu, Marin Sorescu, Dumitru Radu Popescu, Romulus Guga, Teodor Mazilu, constituie un indiciu de luat în considerație. Volumul, care este o antologie de autor, poate nu atît de exigentă cît ar fi fost bine să fie, are marea calitate de a ne oferi toate fațetele individualității de dramaturg a lui Mircea Radu Iacoban. Comentariile, majoritatea venind de la critici de teatru specializați, sînt selectate cu măsură și se completează fericit între ele ; împreună cu epistola lui Valentin Silvestru care prefațează cartea și care, dincolo de tonul amical-glumeț, este obiectivă și deloc complezentă, formează un aparat critic cuprinzător.

Cele șapte piese admise în selecție (din douăsprezece cîte a scris, pînă acum autorul) desenează împreună un peisaj al „obsesiilor" tematice spectacular, dar deloc lipsit de coerență, ale cărui linii de contur sînt permanent sinuoase (în sensul bun al cuvîntului), generatoare de efecte „optice" surprinzătoare. Autorul trece cu dezinvoltură carateristică de la farsă **(Omul din baie)** la un tip de dramă istorică de atmosferă, în felul ei ciudată, insolită, dificil de circumscris, și totuși dramă **(Noaptea)**, de la o structură dramatică iarăși greu de asimilat unei specii, dar care, oricum, numai „aproape farsă" nu este **(Stress)** — în fond, tragicomedie necruțătoare a mediocrității —, la meditația morală a cărei tristețe adîncă, amorfă la început, cristalizează lent în geometrii întunecate cu surprinzătoare irizații înspre final **(Cabana)**, de la reconstituirea unei biografii aproape tragice căreia intemperiile istoriei i-au modificat conturile pînă la a nu mai putea fi recunoscute **(Reduta și șoarecii)**, la contemplarea retrospectivă a membrilor unui grup de tineri cărora un deceniu de existență le-a schimbat deprimant fizionomiile incerte dar proaspete de altădată **(Simbătă la Veritas)**. Dar cu **Hardughia** ce facem, unde o plasăm? Unde poate fi așezată o piesă în care niște oameni „furioși" (nu chiar doisprezece) se străduiesc să rezolve, fără a-și solicita conștiința, o dilemă civică posedînd trăsăturile unei situații-limită. Propensiunea permanentă a teatrului lui M.R.I. pentru finalitatea etică este echilibrată de un halou de scepticism ponderat.

S-a reproșat dramaturgului, mai voalat sau mai tăios, că personajele sale nu sînt aprofundate sau, uneori, nu sînt corect dimensionate psihologic. Obiecția se poate susține în totalitate numai dacă piesa de teatru este privită doar dintr-un singur unghi : cel al dramaturgiei de analiză : altfel ea are o justificare cu totul parțială, și, în general, e discutabilă. Chestiunea merită atenție pentru că are implicații mai largi. Să pornim de la axioma că dramaturgii, poate mai mult decît alți literați, scriu pentru public ; iar M.R.I. este unul dintre aceia care, și faptul acesta se vede bine, nu numai că iubesc publicul dar îl și cunosc foarte bine. Ca om de teatru, știe că, dincolo de variațiile de nivel și evoluțiile în timp, el are niște constante care, de la Eschil încoace, nu prea s-au schimbat. Și, ca atare, fără a-l idealiza, dar și și fără a-l subestima, îi dă (sau intenționează să-i dea) ce îi trebuie și cît îi trebuie. Or, se cunoaște, teatrul psihologic nu prea face priză la public. Ceea ce nu înseamnă că personajele sale n-au consistență psihologică. La urma urmei, nici Caragiale nu dezvoltă în text meandrele sau anchilozele lăuntrice ale eroilor de comedie ; dar identitatea lor psihologică mai că o depășește, după opinia noastră, pe cea socială. Considerăm că, în cazul celor mai bune dintre piesele sale, observația psihologică a lui M.R.I. este exactă ; conferă personajelor consistența interioară pe care o impune individualitatea pe care le-a stabilit-o.

Obiecția în cauză pare a fi declanșată și de o caracteristică deloc compromițătoare a eroilor și structurilor dramatice : ambiguitatea ; unul din temeiurile modernității/actualității pieselor este și acesta. Obiectele dramatice (ca să le spunem astfel !) par a fi așezate în bătaia a două sau mai multe spoot-uri diferit colorate, ale căror lumini, alternative sau sincrone, le modifică dimensiunile, contururile, nuanțele. Modernitatea acestei viziuni este incontestabilă.

Această caracteristică explică și jocul permanent al contrastelor, prezent la toate nivelele comediilor și dramelor sale. Am decelat repede și fără riscul echivocului vreo douăzeci de astfel de mișcări pendulatorii din care enumerăm cîteva : în afara unei strategii a ordonării lor tragic-comic, gravitate-umor, patetism-badinerie, grotesc-lilial, convenționalism-frondă, sentimentalism-cinism, luciditate-iluzionare, sarcasm-duioșie : dar să ne oprim aici, ținînd că ele dau, într-o măsură considerabilă, personalitate teatrului lui Mircea Radu Iacoban.

Noaptea recomandă un dramaturg matur, ajuns la plenitudinea posibilităților sale, dar, sîntem încredințați, nu și la maximum de randament.

M. IORDACHE

PETRU COMARNESCU — INEDIT

TENTAȚIILE EPICII

Personalitate polivalentă, de rafinată complexitate intelectuală, Petru Comarnescu a exercitat o constantă comprehensiune, de o intensitate quasi echivalentă, pentru multiple domenii ale vieții spirituale de factură umanistă (filosofia culturii, estetica, istoria și critica de artă și literatură, critica teatrală, creația literară de tip memorialistic, tălmăciri din marea literatură a lumii etc.), în virtutea unei armonioase concepții a osmozei inestricabile dintre bine și frumos, dintre etic și estetic **(kalokagathon).** Nu se cunosc pînă în prezent pagini închegate, subsumabile literaturii de imaginație, ieșite de sub condeiul său constant productiv (dar cine știe ce surprize ne vor fi rezervat Traian și Mircea Filip care se ocupă de destinul publicistic și editorial al operei comarnesciene inedite ?), deși era de așteptat ca o personalitate cu înzestrări atît de diverse să-și concretizeze disponibilitățile creatoare și pe acest tărîm. Literatura memorialistică semnată de Petru Comarnescu, bogata sa experiență de viață, în lumea artiștilor și scriitorilor, reprezintă doar două dintre premisele care ne îndreptățesc să acceptăm că el ar fi înregistrat rezultate notabile și în această direcție. Dar pentru ca atari supoziții să nu pară simple gratuități, vom preciza că Petru Comarnescu chiar își dorea înfăptuiri și în acest domeniu de manifestare a spiritului creator. Dovada ne-o oferă două proiecte de epică (2 p. dactilografiate), păstrate la Fondul documentar-memorial „Petru Comarnescu" de la Muzeul Județean Suceava, ambele conținînd, într-o manieră stilistică aproape telegrafică (expresie lapidară, eliptică uneori, cu apel la abrevieri : „cță" = creație ?), indicii limpezi în legătură cu genul, tematica și formula de creație pentru care ar fi optat Petru Comarnescu în eventualitatea că ar fi dat viață acestor proiecte :

1. **„Un roman existențialist, cu humor și amărăciune"**

Primul proiect, mai expozitiv, apare ca destul de explicit în ceea ce privește maniera de creație de care ar fi făcut uz autorul în elaborarea romanului. E de observat că resursele memorialisticii („însemnările pe 1957"), ar fi constituit punctul de start al romanului proiectat pretextul evenimențial constituindu-l sărbătorirea revelionului, pentru ca substanța întregii construcții să consiste în a „recapitula și contura o serie de existențe, mari și mici, importante și neimportante", selectate, firește, din lumea artiștilor și scriitorilor. Spre a evita riscul ipotezelor fortuite, vom reproduce textul acestui proiect, edificator și fără alte considerații :

pt. epica mea

2 ianuarie 1958

Încheind însemnările pe 1957 și amintindu-mi de felicitările pe care le-am adresat în ziua de 30 dec. diferiților oameni din București și provincie, mi-am dat seama ce roman interesant ar ieși, cu atitudini, cu reflecții aș centra acțiunea sau chiar m-aș rezuma la ea. Acțiunea romanului s-ar putea petrece în preajma Anului Nou, cînd revăzînd lista de adrese, întrebîndu-mă pe cine să felicit, aș recapitula și contura o seamă de existențe mari și mici, importante și neimportante, judecindu-le în funcție de ele însesi, de condițiile lor, dar și de mine, care între timp m-am schimbat. Un roman existențialist, cu humor și amărăciune... Ce sentimente se pun în funcție : recunoștința, orgoliul, autoironizarea etc., interesele actuale și cele lichidate etc.

Solemnele declarații, mesaje către mine însumi la Los Angeles — orgoliul de a fi singur — teama de a mă vulgariza — amărăciunea că nu te poți baza aproape pe nimeni — ce satisfacție mi-au dat pictorii care m-au invitat la revelionul recent : Pacea, Almășanu, Bițan, Sevastre, gazda, Ana Cordoneț, contrastul cu celălalt revelion [.......] — inginerul Petrescu, medicul Petrescu, Lucreția Petrescu, autoarea dramatică, sculptorul Han, cu soția poetă, Vinea, poetul ajuns iubitul dnei Oghină — Vlaicu Birna și soția — romanul s-ar putea încheia cu contrastul celor 2 revelioane —

Pictorii mei sînt oameni noi — ce drăguți erau ei și soțiile, fără maniere deosebite, fără protocol, fără boemă și totuși sinceri, loiali, interiorizați, plini de țeluri, muncitori ca Almășan, de la ei s-ar putea scoate ceva în sensul nou de artist și de intelectual. Contrast cu cabotinii, îngîmfații, trăzniții din alte medii și vremuri.

2. **„Așa îmi irosesc vremea"**

Cel de-al doilea proiect, narativ și nu chiar atît de transparent în privința intențiilor, implică tendința spre o proză de radiografiere, cu acțiunea plasată într-o lume artistică eterogenă.

pt. epică sau o nuvelă

4. II. 1958

Scriitorul X vrea să scrie ceva temeinic — nu mai are mult de trăit — fiecare clipă îi este prețioasă — cța ultimului răgaz — și iată că nu poate scrie. O zi de mari speranțe creatoare, dar în care primește scrisori de la un Leandru Popovici, are paradentoză și vine sculptorul Jiga, plîngîndu-se că Frunzetti, care l-a atacat pe Amza — chestia cu prefața și postfața — apoi tabără tam-nesam tatăl pictorașului de mușamale, paranoicul Lefter — tatăl îi cere o scrisoare de recomandație pt. Patriarh [.......] — scapă de tată după ce cu o zi înainte venise fiul Lefter, anunțînd că îi va arăta ceva... clasic, adică 2 mușamale de el. Îl regăsește peste cîteva zile la Jianu, în plus cu portretul lui Parhon.

După tată, vine o d-nă cu desene fine, dar fără nas pt. că încă nu știe să facă nasuri, dar a văzut filmul cu Toulos-Lautrec (! !). Dna are sensibilitate, e sfătuită să continue, dar să învețe a face nasuri și oameni întregi, nu numai capete. Hop, telefon. I se amintește de promisiunea de a merge la dna colonel Sbiera, profesoară specializată în chimie, care face ostași la cercul C C A și peisaje îngrozitoare. Invitate pe furiș prietenele : dna care cîntă canțonete, soție de medic militar, fiica îi cere consultații pt. o teză despre Victor Ion Popa, aperitive, la Tokay sfat dacă să facă sau nu expoziție în toamnă, după ce va merge la Clung Bucovina. Apoi, spre seară venind de la Durău Varahil, bucșit cu m-se — Tonitza cîteva rînduri restul despre ucenicia lui Varahil — vrea să o publice — diafilme cu Largu — apoi textul dramatizării după Cămașa lui Hristos ! Naivitate sfîntă, autodidacticism. Va continua să scrie, va juca pt. călugări piesa după Hilton sau așa ceva — dna Gusti m-a invitat la o altă dnă să arate o copie după un maestru vechi dar prost făcută. Așa îmi irosesc vremea. Apoi cazul cu tînărul susținut de Măgureanu cu diafilmele Luchian. Criză de cță ! Nu vreau să fiu [cuvînt ilizibil] !

Nicolae **CĂRLAN**

TRANSPARENȚE

Atitudinea fagilor

Atunci trăiam pădurea ca o poveste fără capăt și ignoram ascuțimea episodului din care făceam parte.

Și pădurea vuia domol, măcina în palme zgura din ființele noastre și pudra apoi locul unde am stat.

Locul rămînea gol pînă am fi venit din nou.

Bolțile curbau sunetul spre albii moi.

Asemănam și trupurile noastre cu aripi egale de pasăre maiestuoasă căreia nu-i știm niciodată numele...

Fagii urcau, urcau mereu.

Îmi rămăsese în minte surceaua unui rit și rosteam întruna fagăios, fagăios, doar voi desluși porți ascunse.

Și numai că el, cuvîntul, a chemat copila din trunchiul neted de copac, din lemnul tare.

Vîntul cernea lumina verticală prin neliniștea frunzelor.

Gesturile umblau încet, își lăsau trăsăturile memorate pe mai tîrziu.

Priveam în adîncuri apoi îmi apropiam buzele de obrazul pur.

De ce îmi spunea, uite, sîntem în pădure, aici n-ai voie să fii sălbatic și mai bine să așteptăm cum vom dispare încet-încet sub valuri de frunziș ?!

Se împurpura cînd o mîngiiam și mă certa cu privirea și mă întreba mirată...

Și iar...

Apoi am auzit tropotul unuia din cei patru cai, cel murg ?, și pare c-am căzut în somn și pare c-am visat.

Mi-am amintit atîtea ori de asta cum treceam prin negură și m-am gîndit că tu vei fi știind mai bine cum a fost.

De ce a rămas să dorm eu acolo ?

Scrie-mi dacă-ți amintești ceva și unde găsesc un astfel de cal.

Aș alerga cu el în pădure să întîlnesc vorbe vechi în kithanul lor alb din lemn curat.

M. T.

VASILE GRĂMĂTICU

De ici pînă colo

**Ca o săgeată vie iarba a ajuns la stele ;
copacul se vede în brațe cu fructe
și nu pune întrebări ; urme
se pot cerceta de sus pînă jos,
imaginea e o constelație de sînge ; o clipă,
un ceas, închide ochii, deschide-i dacă vrei :
în preajmă,
culori felurite la un pas înaintea pașilor
au florile de-afară și de ici pînă colo,
cu o lampă de tremurători licurici,
tu știi cît de mare e lumea.**

Reflex

**Apa limpede tot la vale curge, tot la vale,
fără nici o îndoială duce unde vrea
o lună verde și mare ; pe ulița mea
au dreptate femeile ; lin
se alungesc două pajiști ; vîntul nu bate la fel ;
fiecare fereastră cu văile și cu umbrele ei
și cerul se umflă ca țița de lapte albăstrui ;
spații nebune sau bolnave de fantezie,
deschid culorile sus, sus de tot, în afara fricii ;
de-a lungul curților ies arborii singuri,
ies neîncetat, fiecare cu un fior de victorie
peste toți ochii, peste tot ce-a fost dulce ;**

**și totuși : dincolo de mine însumi
tabloul nu poate să aibă și suflet ;
singurătatea unui luminiș — izbucnind ca să
exprime
nu seamănă cu nimic
strălucitor și liniștit ca o fericire pe care
memoria o alege
din oglinda asta mai înaltă decît casele.**

Ritual

**Căruța nopții trece; pe-același drum
ce altă trudă decît aceasta ;
pînă și trupul meu rotindu-se; rotindu-se,
cad brațele ca acele de ceasornic; eu cred
că în aer nu se rătăcește: orice semn
din gestul visului e tot mai limpede;
se șterg hotarele — se luminează cerul
încît poate să se vadă cărare în iarbă :
iubitele n-au avut niciodată cai,
prin dreptul ferestrei coboară din cer
pe forme incomplete ;
pot să le-ating, să le salvez,
cîteva anotimpuri și-atît.**

Îndemn

**Deschideți ușile, ferestrele toate,
dintre minunile păstrate
numai aripa păsării albește întunericul ; iată,
copiii deja știu pe de rost colțurile lumii
și nu-i nici o șuviță de lumină-mprăștiată
mai pieziș; și nu-i nici o clipă tulburată: ziua,
ca o largă mișcare de valuri vine, trece
și satură de abis febra ierbilor crude; ziua,
zboară albinele și fluturii; ziua,
vînul acoperă rîndul de flori ; în plină lumină
poate să fie timpul fericirii noastre;
deschideți ușile, ferestrele toate,
afară e cald.**

Și totuși

**Fiecare ceas e ca-un lung coridor
perfect accesibil deși este iarnă;
nu-i nici o poveste a nopții
cum cred tălpile mele; de fapt
e un exercițiu de rotire**

**și totuși: eu nu te pot mîngiia
cînd stau cu ochii în cer.**

Sub ochii mei

**Sub soarele cald și viu, o amețeală dulce
pulsează; prin aer miresmele-aducînd,
libertatea ne-aseamănă cu ea; caii noștri uneori
pe dealuri zburători departe; văile-nmulțite
se deschid și se închid cu apele în flăcări;
bucăți de timp stau suspendate,
ca-ntr-o picătură naivă colorate frumos,
cu nuanțe verzui, într-un cerc de iarbă spre cer,
dinspre cer către iarbă; acum,**

**privește din nou, privește undeva către munți
drumul cel lung sau ora de pace: nimeni
nu știe ce anume îmi pretinde
și ce ia; oamenii, copacii, i-aud cum cîntă
si-i îngîn; sub ochii mei și în toate oglinzile
este o lume care trăiește; lumina zilei mari,
mai curată și mai nouă cum se cațără pe flori.**

Calea poemelor

**În fața ferestrei prin care privesc
s-au înălțat salcîmii cu mult în primăvară;
iată, cămășile ard pe umeri
frînturi de-albastru**

**calea poemelor e-nveșmîntată-n alb
de o parte și de alta cîmpia cuvintelor se-ntinde,
în văile astrelor înalte
imnuri fără de moarte se răsfrîng.**

CONSTELAȚIA FOLTICENIULUI

DE PROFIRA SADOVEANU

Cînd la sfîrșitul primei decade a secolului al douăzecelea, sputnicul timpului m-a lansat în constelația Folticeniului, m-am trezit dintr-o dată într-un cotlon îndepărtat al Universului, un neînsemnat punctuleț zvîrlit undeva în nemărginire. Habar n-aveam pe-atuncea că mai există infinite alte puncte alcătuind infinite galaxii ; neînsemnată vietate, legănată la sînul mamei mele Catincuța, eram întocmai ca o micuță moluscă dansînd în undele veșnic neliniștite ale celeilalte mame a noastră a tuturora — Marea.

Lepădînd straiul greoi de prunc-cosmonaut, îndată ce-am putut păși pe suprafața solului plin de stînci și caverne, din care mă pîndea necunoscutul sub diferitele aspecte ale vieții, mi-am dat vag seama că mă aflu undeva într-o mică cetate despărțită de restul lumii, cetate în care Tata era marele conducător la glasul căruia se adunau și se desfăceau fulgerele, de pasul căruia se legau și se deslegau ploile și ninsorile, sub ochii căruia înfloreau și se desfrunzeau pomii și vegetația din jur.

Abia mult mai tîrziu, cînd căldura Soarelui — pe care îl adoram — m-a copt ca pe o pîniță de-am crescut în stat și înțelegere, am știut că mă aflam pe planeta Pămînt, într-o cetățuie cu numele Folticeni, care cunoscuse și alți mari conducători, printre care Ștefan cel Mare, al cărui portret îl priveam în fiecare zi cu evlavie, stînd în genunchi pe macatul divanelor din „odaia națională"...

A trebuit să treacă multă vreme ca să-nțeleg că locul pe care mă aflam are un trecut și că-i legat — istoric și geografic — de alte nenumărate puncte ale lumii : gardul înalt de șindrilă fiind pentru mine infinitul, dincolo de care se afla taina ce-mi stîrnea și curiozitatea, dar mai cu seamă nedumerire și spaimă. Apoi, cînd am început a coborî panta Rădășenilor, ca să mă duc la școală, Folticeniul mi-a apărut ca un iarmaroc imens, plin de lumini, surprize și artificii ; departe de a-mi da seama că-i un biet tîrgușor dintr-un fund de Moldovă, așezare care abia ieșise de curînd din starea de sătuc primitiv, fără canalizare, lumină și drumuri, fără cele mai elementare condiții de higienă edilitară — cum aveam să aflu mult mai tîrziu din documentata lucrare a lui conu-Artur Gorovei : **Monografia orașului Folticeni ;** mie drumurile mi se păreau mari și pieptoase, casele grandioase, grădinile nesfîrșite... la fel de bogate și strălucitoare ca și comorile livezii noastre : stolurile de cărăbuși, mormanele de bouleții Domnului, păsările din frunzișuri, florile din ierburile înalte și pomii ca de basm încărcați de roade, vara, și atîrnînd în fantastice hlamide albe, iarna...

Iar solii altor state depărtate care soseau pe ne-veste, la vreme de seară ori la amiază, în plin soare, mi se păreau niște bolizi picați fulgerător în tihnita și fericita noastră planetă. Emoțiile acestor evenimente erau atît de mari, că mi-au rămas întipărite pentru totdeauna în ființă în așa fel că n-au să dispară decît odată cu făptura mea materială, ori, poate nici atuncea... În definitiv, aceste vizite făcute patriarhului de la Folticeni erau la fel de importante ca și eclipsa pe care am privit-o cocoțată pe casă, prin bucătica de sticlă fumurie ori ca tunetul clopotelor la izbucnirea războiului din 1916... Cît despre acei emisari ai altor lumi, care urcau în birjă pe strada Rădășeni — intrînd în trap falnic pe aleea de tei și trăgînd un strașnic — Ptrrr !... la scara Balconașului, îi am așa de limpede în fața ochilor, de parcă i-aș privi pe-o fotografie perfect păstrată.

Uite pe Vlahuță, cu obrazu-i ca o hartă în relief, cu păru-i puțintel fluturîndu-i în vînt ca o batistă de nansuc, cu ochii ca niște tăciuni aprinși, cu umerii ușor gîrboviți...

Iată-i pe Topîrceanu și pe Codreanu — în vremea pe cînd erau prieteni la toartă — umplînd casa și livada de ghirlănzi, artificii și confetti — mai dihai ca la serbările de la Grădina Publică. Topîrceanu cu pălăria-i naltă, cu haina-i de spadasin încheiată în nasturi pînă sus la bărbie, cu ochiu-i neliniștit cercetînd și criticînd toate ; pe cînd Codreanu, înalt, îngust și subțire în toate, vorbește grav și rar, făcînd gesturi largi cu mîinile-i fine și pale.

Uite-l pe Nicușor Beldiceanu, cu păru-i neliniștit în veșnică mișcare, impetuos și nestabil, ca un vînt răsucit și năstrușnic ce-a năvălit fără veste în livadă, aducînd ploaie și zvîrlind pe cer un curcubeu...

Uite-l pe Gavril Rotică, cu coifu-i de păr negru și creț, coif atît de impozant că nu mai poți vedea nimic sub el și nici nu mai poți fi atent la ce spune...

Uite-l pe Liviu Marian, calm, zîmbitor, cu obrazu-i bucălat și frumos, cu lavaliera-i de cavaler al altor vremuri...

Uite-l pe Tudor Pamfil, înalt ca un atlet de circ, cu cazaca-i închisă pe umăr, modest, vorbind rar și cumpănit, serios, preocupat, apăsat parcă de mari răspunderi, ca un gospodar ce pune la cale serioase îmbunătățiri în așezarea lui...

Iată-l pe Eugen Lovinescu, moale și încălat, cu obrazul nebătut de vînturi și nears de arșița soarelui, abia sculat din jețu-i comod de birou, — de asta pășește atît de încet, de parc-a uitat să meargă. Iar ochii lui privesc la cele din jur ca la niște minuni, de parcă n-a mai văzut în viața lui stupi, pomi, grajduri, ci numai cărți, cărți și iarăși cărți...

De conu Artur Gorovei nu spun nimic ; el făcea parte din planeta noastră, la fel de stabil așezat în livadă ca și Ulmul-cel-Uriaș din „partea de la deal", ori ca Plopul din dreapta porții cu acoperiș de hulubărie.

Cît despre Izabela Sadoveanu, mătușă-mea, ea sosea tocmai din București, un București pe care nu-l iubeam știind că-l izgonise pe Tata din el în 1906, ca o Sodomă și Gomoră pe-un sihastru cu ochi albaștri și glas dulce... **Tanti-Izabela**, cum îi spuneam noi, mititică și adusă de spate, dar vie și vibrînd ca o coardă de argint, cobora din trăsura cu doi cai plină de pachete și pachețele aduse de la Capșa ; dar mai cu seamă cu felurite feluri de știri cu privire la lumea literară părăsită de **fratele Mihai** — cum îi spunea ea tatii — povești de vervă și de haz.

— Ce te uiți așa la mine, veveriță mică ?... îmi spunea ea brusc, ațintindu-mă cu ochii ei ageri. Sînt urîtă și bătrînă, așa-i ?... Ei, hai, lasă !... Vino și mă sărută ! Doamne, că bine mai sameni cu tatătău !...

După care își urma vorbirea-i rapidă și neîntreruptă, în care deslușeam întruna numele lui Ibrăileanu, Carp, Iosif, Anghel, Scurtu, Iorga, Pătrășcanu... O ascultam fascinată și, de ce o ascultam, de ce mi se părea că-i mai frumoasă, în elegantu-i taior de olandă albă, cu piciorul-i mic și fin încălțat c-o sanda ușoară cu tocul înalt...

„E ca o vrăjitoare... gîndeam eu ; cum începe-a vorbi, cum se preface-ntr-o zînă fermecătoare".

*

Desigur că acești mosafiri-bolizi, care picau din cînd în cînd în „livada din deal a lui Sadoveanu", găseau Folticeniul la fel cum îl regăseam eu după nouă ani, prin 1927, venind din Iași în excursie cu Seminarul de Sociologie condus de eminentul profesor Petre Andrei. Acum că-l priveam cu ochi matur, mi se părea atît de mic și de înghesuit, că aproape nu-mi venea să cred că e același pe care îl păstrasem în amintire ; cele două imagini ale lui — cea veche și cea nouă — neputîndu-se suprapune, ca două fotografii luate la scări diferite.

Atunci, în zori, — a doua zi după banchetul oferit de către notabilitățile orașului —, cînd am urcat pe ulița Rădășenilor, am trecut pe lîngă o cocioabă în care locuise pe vremuri și Ion Creangă și apoi familia noastră ș-am ajuns sus, pe tăpșanul pe care se afla livada și casa clădită de tata prin 1909 — precum se știe — am fost cuprinsă deodată de-o cumplită panică. Ce se întîmplase ? Cînd se dăduseră casa, grădina și întreg peisajul de trei ori peste cap, prefăcîndu-se în niște jucării micuțe ? Am dat ocol proprietății, neîndrăznind să intru, uitîndu-mă doar prin gard și prin ochiurile sîrmei năpădite de bălării de din dos, dinspre cîmpul temutului Harașpuc. Scumpa și nedespărțita mea prietenă, Valeria Mitru, care avea mai tîrziu să devie a doua soție a tatălui meu, mă privea culegînd pietre de pe drumul din fața casei cu pietatea culegătorului de mostre lunare astăzi, — mă privea cum plîng și plîngea laolaltă cu mine, de mila mea. Ca doi clovni, fără public în jur, plîngeam amîndouă, în loc să rîdem de năzbîtia pe care o făceam.

De fapt de ce plîngeam ? Imaginea fantastic de mărită a peisajului vechi, familiar, exista ; nu mi-o putea lua nimeni. Trezită de gustul colbului gros de pe drum, de mirosul vîntului trecînd prin frunzele plopului-străjer la Poarta-cu-hulubărie, de pipăitul de catifea al clopotelor de la **Adormirea**, vechea Planetă izbucnise gata să țîșnească din mine și să se răspîndească iarăși în jur, ca altădată. Era ca un trăsnet ce mă lovise și nu m-aș fi mirat de m-aș fi prefăcut în cenușă și-aș fi rămas acolo, în drum, de-a valma cu colbul bătut de cismele de iuft și ciuboțelele cu potcoavă ale celor din Rădășeni ducîndu-se ori întorcîndu-se de la oraș :

— La tîîrg ?

— La tîîrg !...

Trăsnetul însă nu mă omorîse. Mă răscolise numai în adîncuri, arzîndu-mi măruntaiele și dînd drumul din închisoare imaginile adormite. Iată cîmpul imens din fața casei fugind la nesfîrșit spre dealul Buciumenilor pe care bisericuța de lemn și păduricea din jur stau ca o cunună. Sus, pe sub cerul vioriu, trece șoseaua înaltă scrisă cu plopi ce duce la Baia lui Ștefan cel Mare. Drumul Rădășenilor suie ca un munte spre satele îndepărtate, răspîndite peste tot, printre covoarele lanurilor felurit și bogat colorate. Vîrfuri de clopotnițe spintecă văzduhul. Hăt, departe, umbrele vinete ale codrilor de sub Ceahlău, la poalele cărora se presimte freamătul apelor Moldovei, veșnică și răcoroasă cîntare ce mă-ndeamnă să-l necăjesc pe tata la vremea verii :

— Tată, haidem, **mîine**, la Moldova !...

Dar, stai ! În fața ochilor mi se așterne partea din deal a livezii noastre, intimă, luminoasă, la vremea verii încărcată de roade, c-o faună ș-o floră atît de variate și de bogate în care mă îngrop ca-ntr-un codru. Cunosc fiecare pom, fiecare copac, fiecare tufiș. Știu locul precis unde cresc clopoțeii de toate culorile, unde se află mult măcriș iepuresc, unde găsesc baraboi mare și gras, care-s vișinii cu cel mai bun clei de mîncat... În partea de la vale, prisaca zumzăie și sticlește în lumină, înecată-n mirosurile lanurilor de melisă... Dar ce nu găsești în livada noastră ? Și agrișă și pomușoară — pădurice trandafirie de smeură de-a lungul gardului de la stradă, pînă și alune, în fund, înspre huciul lui Cocîrță...

Și cine trece cu lavaliera și pletele-i fîlfîind pe cărările grădinii, printre ierburile înalte împletite cu flori ?

— Măi Ivanciuc, măi ! Spune drept ! Cîte mere-ai mîncat azi ?... îl întreabă nenea-Vasilică, rînjind într-un dinte. Ți-ai făcut burdihanul tobă ?

Ivan Ciuc, — adică Dragoslav, după numele lui de scriitor, așa cum îl botezaseră Sadoveanu și Beldiceanu — nu răspundea ; prindea doar să rîdă, cu rîsu-i hurducat și spasmodic, atît de tare și de mult, pînă-i ieșeau parcă ochii albaștri bulbucați din cap. Buzunarele îi erau pline pînă la refuz de mere văratice, dungate roz, alcătuind un soi de „boalfe" — cum spuneam noi : mînca pe săturatelea și, ca flămîndul, lua și-acasă, să mai aibă...

— Ce-ai mai scris, Ionică ? i se adresa cu multă blîndețe tata.

— Ha !... făcea Ion Dragoslav, radiind de bucurie. Stai să-ți citesc !...

Scotea numaidecît o hîrtioară din buzunar și prindea să molfăiască cu gura-i știrbă de „babă turcească" — cum îl poreclise tot nenea-Vasilică, după cîte-mi aduc aminte

Vine vîntul de la cramă
Și miroase-a băutură...

Săracul ! Fără voie îmi vine pe buze vorba asta, pe care-o auzisem atît de-adesea de la tata, de la mama... Ca să nu mai spun că mai ales mă înduioșa căsuța de pe strada Boian în care locuia, — o biată căsuță c-un gemuleț din care te priveau niște flori de hîrtie și cîteva jucărele... Ș-apoi, toată ființa lui inspira milă : era atît de slab, de hămesit, cu hainele-i fluturînd pe el și-atît de modest, de bun și, în același timp, atît de tragic, ca să zic așa, că te uitai la el rîzînd fără de voie, pe cînd o undă de lacrimi ți se ridica din adîncuri, gata să-ți ude pleoapele.

În vara aceea, ultima vară petrecută în raiul de la Folticeni, — poate pentru că războiul se depărtase, poate pentru că scăpasem de gripa spaniolă, care mă lăsase slabă de mă da vîntul jos și-mi scîrțîiau încheieturile ca niște fiare vechi — dar parcă toate se întunecaseră pe sine. Ieșiseră cu toatele din ogașe, făcuseră aripi, crescuseră peste gardul livezii, zburătăcindu-se pe văi și cîmpii. Păsările cîntau mai tare și mai harnic, soarele ardea mai viu, ierburile și florile parcă înnebuniseră, buiace, despletite...

Atunci a căzut deodată în viața noastră Aurel Băieșu. A intrat într-o bună zi pe poartă, mărunt de stat, cu ochi negri și vioi, nas acvilin ; jovial și prietenos.

— Săru' mîna, țacă-Tincuță !...

Era văr cu mama.

S-a împrietenit numaidecît cu noi. Venea în fiecare zi cu cutia de culori, șevaletul, scăunașul. Ne-a făcut portretul la toți, pe rînd, lucra fără încetare, ca un posedat : peisaje, flori, naturi moarte ; ulei, acuarelă, pastel, desen, sancvină, cărbune...

Sosea după masa, îndată ce se mai potolea arșița verii. Și-nainte de-a asfinți soarele după deal, mama ne chema să gustăm ceva, să n-o apucăm pe cîmpii cu „inima goală".

— Copii, veniți la masă !...

Cu larmă, ne strîngeam în sufrageria răcoroasă. Îmbucam ceva în grabă, că la ora aceea nu ne prea era foame, și... o porneam la peisaje.

Învăluit în pelerina-i amplă și sumbră, de multe ori ne însoțea și tata. Bineînțeles că și Ion Dragoslav. Noi, copiii, o droaie... că ni se-alătura și Agătica, fata lui conu-Iancu Porfir și Costică Locusteanu, pe-atunci un drac de copil, gata veșnic de pozne. Mai totdeauna o porneam spre Buciumeni, pe drumușorul care duce spre „dumbrava minunată". Cînd soarele dispărea și nourii pe cer se colorau în mii de nuanțe fantastice, Aurel își așeza șevaletul, scăueșul și — după ce-și potrivea bine ochianul degetelor încadrînd motivul, prindea să picteze febril, cu penelul, cu cuțitul, ținîndu-și parcă răsuflarea... Ne uitam la el, minunați. Eu cu Miti socoteam minutele...

— Azi 15 minute !... mormăia Miti.

— Ieri 20 !... E extraordinar, Miti, nu-i așa ? întrebam eu cu mîndrie, de parcă isprava mi s-ar fi datorat mie direct.

În jur liniștea curgea, largă, întinsă, pînă-n viorii depărtări. O măsura talanga vacilor care pășteau în jur, tihnit, iarba și mărăcinii cîmpiei. O număra ciocănitoarea, lovind ușurel cu ciocul trunchiul copacului, la doi pași de noi. O repetau în ecou zările înflăcărate de incendiul apusului, pe dealuri îndepărtate... Glasuri răsunau limpede la ureche, curgînd în văzduh ca un ropot de ape :

— Măi, Gavrile, măi ! Leagă Porumbaca, măi ! Că uite-a dat în trifoi !...

Țîșneau rîsete, tresăreau lătrături de cîini, rîdea cucul în dumbrăvi și-l stupea pupăza, supărată, îmbufnată... Liniștea, liniștea clară ca un cristal, se spărgea în cioburi în juru-ne, pe cînd înseratul înainta încet, în haina-i de umbră străvezie, cu tălpi de catifea și degetul pe buze.

— Gata ? întreba tata pe Aurel Băieșu.

— Gata !

— Atunci hai pînă-n dumbravă !...

— Hai !...

Și-o luam pe drumeagul Lizucăi și-al lui Patrocle, ne întîlneam cu sfînta Vineri ș-apoi poposeam în așezarea piticilor. Susura pîrîul, discret, delicat... Ne suiam în cîte-un nuc bătrîn, stînd pe scăueșele lui de ramuri, în văzduh. Tata medita, grav, la cine știe ce nuvelă ori roman de-al lui. Mai puțin guralivi, ascultam cu uimire cum s-apropia noaptea.

— Nu mergem acasă ?

— Ce, a început să-ți fie frică, Profiriță ?

— Nu, răspundeam eu cu îndoială, dar ne-așteaptă mama !...

— Mergem ! Mergem !...

Pînă și Ion Dragoslav părea tăcut, la fel cu întunericul ce se lăsa repede. Rîsul i se sleise, înlocuit de-un fel de tristețe blîndă, dulce. Căuta în jos, parcă pierduse ceva. Poate că într-adevăr pierduse ? — gîndeam eu privindu-l cu duioșie.

Soarele adormise, după dealul Tîmpeștilor. Constelația Folticeniului se pregătea de somn tihnit, sub cerul înalt boltit deasupra ei.

PERMANENȚE

Șt. O. Iosif în Bucovina

Printre scriitorii noștri, care au călcat plaiurile bucovinene, se numără și poetul Șt. O. Iosif. În 1902, el și Cincinat Pavelescu au fost la Dumbrăveni, unde au participat la inaugurarea bustului lui Mihai Eminescu, ridicat în parcul de acolo.

Dorind să evoce într-un poem figura domnitorului Ștefan cel Mare, de la a cărui moarte se împlineau, în 1904, 400 de ani, poetul vine din nou pe aceste locuri, în luna mai 1904, unde rămîne trei săptămîni. După ce a fost la Pătrăuți, vizitînd ctitoria lui Ștefan Vodă din 1487, el vine și la Suceava. Cunoscuții i-au pus la îndemînă — cum mărturisesc scrisorile lui — diferite cărți și documente, asupra cărora s-a aplecat cu pietate, descifrînd din ele trecutul nostru glorios și chipul Voevodului.

Descriind omenia locuitorilor de pe aceste locuri **„buni ca pîinea caldă"**, în scrisoarea datată Suceava, 10 mai 1904, relatează logodnicei sale, Natalia Negru, impresiile despre Suceava :

„Sînt acum de două zile la Suceava, am cercetat Muzeul, toate bisericile vechi, am fost și la Zamca, o cetățuie veche de pe timpul lui Ștefan cel Mare și am să mă duc la castelul marelui voevod, unde se fac săpături arheologice... și pe de o parte mie nu-mi pare rău că văd cu de-amănuntul tot ce e vrednic de văzut — și vai, multe mai sînt ! Mai ales aici în Suceava. Ba cutare biserică începută pe timpul lui Alexandru cel Bun, terminată de Ștefan, alta zidită de fiul său, alta de Petru Rareș — fiecare petic de pămînt e o istorie. Am fost la Dragomirna zidită din timpul domniei lui Ștefan Tomșa ; la Zamca, azi în mîna armenilor, unde a petrecut Sobieski. În cutare casă a locuit împăratul Iosif al II lea etc., etc.".

De la Suceava poetul pleacă la Rădăuți, Vicov, Straja și Putna. Iată ce scrie el : **„Priveliștea e o minune, un rai ! Mănăstirea își înalță turnurile ei nouă într-un brîu de dealuri acoperite cu brad și fag, care se prelungesc în păduri și poienițe, în care nu se sfiesc să coboare cîteodată rătăcitorii cerbi și sperioasele căprioare".**

În 1909, cu ocazia împlinirii a 20 de ani de la moartea lui Mihai Eminescu, Șt. O. Iosif vine la Botoșani, luînd parte la sărbătorirea luceafărului poeziei românești. Iată ce relatează cu această ocazie **Gazeta Botoșanilor :**

În cadrul sărbătoririi lui Eminescu **„urmează simpaticul poet Șt. O. Iosif care citește poezia ocazională „Lui Eminescu" compusă de d-sa și D. Anghel... Apoi poeta D-na Natalia Șt. O. Iosif citește cîteva foarte drăgălașe versuri, iar poetul D. Anghel citește „Un basm" în care se descriu răscoalele țărănești din 1907. Poetul Șt. O. Iosif citește prologul la piesa „Cometa" a d-sale și D. Anghel, o admirabilă satiră care a plăcut peste măsură și pentru care d. Iosif a fost furtunos aplaudat".**

Grațian JUCAN

ADOLFO SUAREZ RODRIGUEZ (Cuba)

CÎNTECUL VIEȚII

Pentru a trăi
este de ajuns să iubești.
Îți smulgi inima,
fier topit îndurerat;
o smulgi sîngelui ca pe o armă roșie;
în taină
te pui să alini doliul înserării.
Ca să cînți,
pentru ca să cînți,
pentru ca să cînți...
Ca să uiți este de ajuns să taci.
Te așezi într-unul din parcurile nopții;
îți așezi mîna pe rădăcina
plopului;
asculți cum trece aripa neagră
a păsării.

Ca să cînți,
pentru ca să cînți,
pentru ca să cînți...

Ca să visezi
este de ajuns să trăiești,
pentru că visul
întotdeauna va fi copilul vieții.
Răscolești pămîntul pe care îl iubești;
grăbești pașii;
nu oprești zborul păsării pe aripile căreia
navighezi.

Ca să cînți,
pentru ca să cînți,
pentru ca să cînți este de ajuns să cînți.

În românește de Narcisa SOTOLONGO
și Daniel PIȘCU

CADRAN

A fi sau a nu fi... expresionist

Se scrie mult (și nimic rău în asta) despre literatura tinerilor. Ba există, se pare, o precipitare a mai fiecărui critic în a-și preciza „poziția" față de fenomenul respectiv. „Generația optzecistă a ajuns vedeta comentariilor critice", constată Gh. Grigurcu. Și nu greșește. Presa culturală și de specialitate consacră spații largi acestei efervescențe lirico-epice. Cronici, anchete, interviuri, profesiuni de credință, profiluri, seriale etc. „curg — vorba aceluiași Gh. G. — întru glorificarea..." noilor promoții de poeți și prozatori. Ba mai mult, ei înșiși nu pierd prilejul de a se flata reciproc, „de a se autocaracteriza în bloc". De unde și acreditarea ideii de „existență grupată" care, promovată de cîțiva mentori literari, a și fost acceptată și preluată în mai toate evaluările critice. De curînd, de pildă, un cunoscut comentator din Capitală ajungea la concluzia că adevăratele pepiniere din care se recrutează noile eșaloane de autori s-ar afla doar la București, Cluj-Napoca și Iași, acolo unde ființează cenacluri și reviste studențești. Drept urmare, orice echinoxist, spre exemplu, nu poate fi decît extraordinar. Ion Mureșan, bunăoară, e salutat în termeni elogioși de Eugen Simion după șase ani de la debut („Cartea de iarnă"). Distinsul critic relevă gîndirea „speculativă" a poetului, „un refugiu al emoției și o fugă de limbajul oracular". Nu avem nimic împotrivă.

Ceea ce nedumerește este altceva. Eugen Simion consideră că I.M., ale cărui versuri se diferențiază „tematic și stilistic de acelea ale colegilor săi", „nu face propriu-zis o poezie expresionistă. cum fac mai toți poeții din aceeași grupare, nu este atras nici de poezia de tip livresc și ironic, cultivată de ramura bucureșteană a generației (Mircea Cărtărescu, Vișniec, Iaru etc.)". Să vedem însă cum scrie I.M.: „Toată viața am adunat cîrpe să-mi fac o sperietoare / îmi amintesc zilele în care ascuns sub pat îmi desăvîrșeam / lucrarea / grămada de pantofi vechi pe care îmi rezemam capul / uneori / cînd adormeam" ș.a.m.d. sau „Descriu lupta mea cu imaginația cîinelui: dinții scrîșnesc în hîrtia fotografică / oh, am reușit să-i mușc o ureche. Mama și tata s-au urcat / în podul casei pentru a urmări lupta. Glorie, glorie strigă și plîng fericiți, / Ei aud dinții mei scrîșnind în hîrtia fotografică". Nu ne pronunțăm asupra subtilităților „speculative" existente în astfel de poeme, vrem doar să întrebăm: nu e oare nici o asemănare cu ceilalți combatanți din grup sau din „ramura bucureșteană"? Nu întîlnim și aici sarcasm, zeflemea, ironie, autoironie și toate celelalte? Răspunsul devine evident și pentru că, mai la vale, Eugen Simion, contrazicîndu-se, notează: „De la poeții **expresioniști** Ion Mureșan, a deprins, **nu mai încape îndoială** (sublinierea ne aparține), acest limbaj aluziv, parabolic, deschis spre marile simboluri nedeterminate".

Cît de mari vor fi fiind acele simboluri, mai rămîne de văzut. Oricum nu ne putem declara de acord nici cu „modul poetului de viziune expresionistă (deci expresionist n.n.) de a ascunde ideea — cum consideră Eugen Simion — în propoziții reci (?!) și formule ermetizante (sic !)" de genul: „He, he mîine din nou voi prinde un cîine roșcat (are I.M. ce are cu bietele animale n.n.) de un / picior și rotindu-l pe deasupra capului ca / pe o elice / cu adevărat o să mă înalț la cer".

Ioanid DELEANU

„știința și arta se sprijină reciproc și amîndouă sprijină „Viața la înaltă putere"

(urmare din pag. 1)

logie și matematică a fost însă ulterioară pasiunii pentru poezie. Examenul retrospectiv pe care-l încerc acum tinde să scoată în relief, ca pe o cheie a „risipirii" mele în publicistică și în nenumărate expuneri orale, elementul: **nevoia de comunicare.** Cred că această nevoie mă explică în mare măsură. Am ținut mult să fiu tipărit și audiat tocmai din această nevoie. Ceea ce, în activitatea mea, are aspecte didactice, apostolice, de propagator și promotor, se leagă logic de această constantă sufletesc-spirituală. Am fost profesor la catedră, dar mai ales, un om „în căutare de discipoli", prin ceea ce scrie și a scris. Din nefericire, s-a înțeles prea puțin mesajul **Poemului** (meu) **didactic,** iar străduințele mele de a introduce noi puncte de vedere în știință (și în filosofia ei) n-au fost deosebite totdeauna de vehicularea unor documente savante sau a unor informații de specialitate. Pentru mulți, sînt doar un **erudit...**

— Ați putea să ne precizați și tematici preferențiale, care s-ar lega de noțiunea de „comunicare"?

V. S. — Chiar **dragostea,** așa cum e înțeleasă (în versurile mele, dar și în tratatele de „erotologie") este cercetată pe acest plan, de comunicare, de comuniune. Este însă de subliniat **nivelul axiologic** pe care mă situez. Viața „la înaltă putere" este axiotropism, aspirație spre Adevăr, Frumos, Moralitate, Armonie. Nu sînt un **moralizator,** ci un **moralist,** în sensul în care „moraliști" au fost Pascal și la Bruyere...

— ...dar ați dat la iveală și o Etică a cercetării științifice **(1965)...**

V. S. — Ideea-forță este cea a autodepășirii, ajutată de Cultură și de Dragoste, ajutată de ceea ce aș numi „umanism-umanitarism" (asocierea fericită a acestor cuvinte am găsit-o după lungi căutări). Medicina mă ajută pe linie de cunoaștere a Omului, dar ea ajută practic, la restabilirea de armonie și de libertate, în trup și în suflet. Este o „artă" și **în acest sens.**

— Ați fost inițiatorul a două consfăuiri de Estetică medicală, la Piatra Neamț...

V. S. — „Justificările" fac parte din ceea ce numeam (1979) **Metamedicină.**

— ...sau și din ceea ce numeați medicină axiologică...

V. S. — Dar să revenim la „justificările" drumului meu spiritual. Am simțit și simt nevoia să scriu; zilnic, pînă la obosirea degetelor. Am simțit și simt nevoia să scriu versuri (desigur, nu zilnic) din aceeași dorință de comunicare, pe care aș dori-o sub formă frumoasă (ca să nu zic „apropiată de perfecțiune"). Sînt un **calofil.** Nu mă interesează dacă am mult talent; imperioasă este nevoia de bună exprimare **prin cuvinte.** Este o **„practică"** a cuvintelor, ca o încercare la îndemînă de autodepășire, de perfecționare expresivă. Regret că nu sînt un „dotat multilateral", să pot încerca și exprimarea prin desen și pictură, dar recepționez comunicarea **altora** prin grafică plană, coloristică sau sculptură.

— Nu este, oare, deformată această recepție de către ochiul dumneavoastră de matematician și de biofizician (am văzut diploma dumneavoastră universitară) și știu că prima carte — 1957! — trata despre Metode matematice în biologie.

V. S. — Aș zice că dimpotrivă. Interpretarea matematică a formelor se conectează cu uimirea mea de biolog (fost morfologist!) și îmi stimulează efortul de a face „transparentă" o lume în multe feluri „geometrizabilă". Aș vrea să fie bine înțeleasă mișcarea mea mentală **neîncetată** între concret și abstract, între examinarea științifică a Artei și emoția artistică pe care mi-o dau viziunile științifice asupra Lumii.

— În finalul poeziei „Crez" vă faceți (sau faceți) o recomandare. Nu credeți că ar fi oportun să o repetați?

V. S. — Spuneam așa: „Iubirea și creația fie-ți vrerea / în lumea saturată cu probleme. // Nu-ți drămui nici visul, nici puterea / cînd lupte mari sau mici or să te cheme".

— Optimism? Știu că ați fost considerat un nostalgic... Însă transfigurarea poetică a neliniștii și a suferinței este, evident, expresia unui optimism sui generis.

V. S. — Ipostaza de Om care suferă și speră este ipostaza de **Homo patiens,** cu care vin permanent în contact ca medic. dar și ca antropolog căruia „nimic din ce este omenesc nu-i este străin", dar și ca poet îmbinînd paradoxal neo-romantismul cu modernismul experimentalist.

— Ca bucovinean, vă situați oare pe o „linie arboroseană" a producției culturale?

V. S. — Mărturisesc că sînt „eminescian", nu numai pentru că am învățat în clasele clădirii liceului „Aron Pumnul", unde a respirat cîndva Eminescu... Dar, generația mea s-a dezvoltat sub influența „tinerilor poeți bucovineni" de la sfîrșitul anilor treizeci. M-a încurajat Mircea Streinul și am fost „tovarăș de scris și vis", în adolescență, cu Dragoș Vicol și Neculai Tăutu. Printre profesorii de la liceul cernăuțean erau G. Nimigean, Leon Țopa. E. Ar. Zaharia. La 17 ani am urmat cursuri secundare la Cîmpulung, unde profesori erau G. Voevidca, Neculai Rosca, Alexandru Bogza.

— Filosofia ultimului citat ați comentat-o, de altfel, într-un studiu pertinent...

V. S. — Nu numai toți bucovinenii, dar toți românii sîntem indelebil impregnați de personalitatea lui Eminescu. Vrînd-nevrînd, îl simțim lucrînd în noi, ne surprindem gîndindu-ne la el sau gîndind ca el. Acum cîțiva ani, am constatat că într-o poezie personală de dragoste „au pătruns" imagini cosmologice și cosmogonice contemporane nouă, așa cum în **La steaua** „pătrunsese" viteza finită a propagării luminii și rezultatul calculării distanțelor astronomice. Ulterior, am publicat primul studiu privitor la cunoștințele și concepțiile eminesciene asupra **fenomenului Viață** și asupra deteriorării sale patologice; și am susținut că majoritatea lecturilor sale științifice au pornit de la dorința sa de a înțelege — într-o viziune de filosofie științifică — **Fenomenul Om.** Ca și Eminescu, am evocat, paradoxal, mai curînd marea decît muntele!

— Ați urcat munții Bucovinei?

V. S. — Nu numai că i-am urcat, dar — în adolescență — am și scris despre ei! Acum patruzeci de ani, un reportaj despre Rarău...

— Pentru dumneavoastră urcușul pe munte are multiple înțelesuri simbolice. Într-un poem v-ați exprimat „admirația" pentru verticalitatea brazilor. În altă poezie, comparați „vara vieții" cu un „urcuș pieptiș". Sau, ostenelile matematicii cu „sîngerări mai dure". Mersul pe culmi (și „prin veșnicie") este o analogie aproape curentă în poeziile erotice... Subestimați, poate, în scrisul dumneavoastră, prezența muntelui, lucru vizibil chiar în volumul consacrat mării...

V. S. — Contrast romantic între înălțimi și adîncimi? Nu; un crez în viață, acela exprimat prin **excelsior** și prin **verticalitate.** Pentru un pasionat al cunoașterii și al comunicării, nici nu există alternativă. Aici știința și arta se sprijină reciproc și amîndouă sprijină „Viața la înaltă putere", cum o sprijină și medicina.

CONSEMNĂRI

CĂRȚI BIBLIOFILE (I)

Cărțile se nasc, unele, sau devin, altele, o dată cu scurgerea timpului, documente estetice pentru spiritul și sensibilitatea omului. Textele propriu-zise, cele care sînt miezul de aur al cărților, sînt însoțite de acele date și informații care prevestesc cititorului intrarea în „cetate", numite de obicei aparatul critic (cuvintele preliminare, prefețe, postfețe, note de subsol sau finale, indici etc.), dar și de însemnările bibliografice de pe copertă, paginile de gardă și de titlu, ca să nu mai amintim de ilustrații și de alte elemente grafice care le compun și definesc profilul material și spiritual.

Pe lîngă toate însemnele lor tipografice, cărțile primesc și simbolurile bibliotecilor publice sau particulare (ștampile, cote, numere de inventar, din păcate unele inestetice și stricătoare pentru imaginea foii de tipar, care se constituie într-o oglindă a textului), diverse însemnari sau autografe cu dedicații ale autorilor și nu numai ale lor. Tot acest evantai de însemne poate înnobila o carte, după cît de nobilă este calitatea profesională a cititorului. O carte cu autograful lui Eminescu, o carte care conține însemnări ale marelui poet devine o carte rară, o carte bibliofilă. „Caratele" ei sporesc mult. Am dat exemplul cel mai înalt. La fel putem vorbi despre însemnările sau alte mărturii grafice provenite de la personalități proeminente ale culturii române, cum sînt Creangă, Caragiale, Maiorescu, Iorga ș.a.

Criteriile de stabilire a valorii bibliofile a unei cărți sînt următoarele: vechimea imprimării, calitatea tiparului, a hîrtiei, a legăturii, ornamente, ilustrații, gravuri, ediții princeps, tiraj redus, exemplare numerotate și semnate de autor etc. Cărți cu valoare bibliofilă apar și în producția editorială sau extraeditorială curentă. Un exemplu pentru ultimii ani editoriali îl constituie volumul „Joc secund", de Ion Barbu, ediție bibliofilă îngrijită de Romulus Vulpescu, apărut la Editura Cartea Românească, București 1986.

Biblioteca județeană Suceava posedă un mare număr de cărți care poartă „marca" bibliofiliei, inclusiv, evident, cele incluse în patrimoniul cultural-național (cărțile românești tipărite pînă la 1830, iar cele străine pînă la 1700—1800). În rîndurile de față ne vom ocupa doar de 15 volume provenite din biblioteca personală a lui Titu Maiorescu. Este vorba de opurile din seria de opere complete ale lui Chateaubriand (în 25 volume), tipărite la Paris, în 1841, la Editura Furme et C-ie, Charles Gosselin. Este vorba de o ediție de lux, cu hîrtie cretată albă, coperta din carton gros roș-cărămiziu, cu cotor din piele subțire, pe care sînt gravate, în folio, datele bibliografice (numele autorului, numărul volumului, titlul volumului) precum și motive florale.

Fără îndoială că pentru orice bibliotecă din țara noastră, un exemplar sau mai multe din această serie de opere complete, apărută în timpul vieții autorului(care a trăit între anii 1768—1848) este evidențiată la capitolul cărți rare. Această emblemă a rarității, în cazul celor 15 volume provenite din biblioteca lui Titu Maiorescu este sporită de însemnul personal al ilustrului deținător: o ștampilă ovală, cu dimensiunile 3/2 cm., imprimată cu tuș verzui pe foia de titlu a fiecărui volum, la mijloc, în partea dreaptă. Ștampila are înscris în chenar textul **Titu Livie Maiorescu,** iar în interior monograma marelui critic. Referitor la această ștampilă, Ion Stoica[1] menționează: „Deși la acea dată (în perioada studiilor universitare n.n.) biblioteca lui Maiorescu număra doar cîteva sute de volume, din spirit de ordine și gîndindu-se, probabil, la proporțiile pe care le va avea mai tîrziu, el își comandase un „ex libris", o ștampilă rotundă pe care erau gravate în apropierea circumferinței cuvintele „Biblioteca Titu Livie Maiorescu", iar în mijloc, inițialele, într-o împletitură de linii". Autorul opinează că stabilirea modelului și textului s-a făcut la propunerea lui Ioan Maiorescu, fiul nefiind entuziasmat de prezența medianului latinizat Livie, pe care nu l-a mai folosit după moartea tatălui.

Am răsfoit cu atenție paginile fiecărui volum pentru a depista eventuale însemnări de lectură sau adnotări, dar ele sînt intacte, cu excepția patinei care măsoară secolul și cele cîteva decenii scurse de la imprimare. Ion Stoica menționează, în acest sens, următoarele: „Dacă prin diversitate, prin dedicațiile pe care le poartă și chiar prin valoarea lor propriu-zisă, cărțile bibliotecii maioresciene trezesc un interes deosebit, este incontestabil, însă, că importanța lor cea mai mare rezidă în sublinierile și însemnările pe care Maiorescu însuși le-a făcut pe o bună parte dintre ele". Cercetarea foilor de gardă și de titlu și chiar a coperților ne relevă aspecte grafice semnificative din istoria acestor volume. Astfel, pe recto-ul paginii de gardă a fiecărui volum apare o numerotare (clasificare) topografică (cifre romane și arabe) cu cerneală roșie și albastră, reluată și pe buline lipite pe cotor în partea de jos. Este o marcare specifică bibliotecilor publice îndeosebi, întrucît aceste însemnări afectează estetica volumului și puțini deținători o utilizează. Dar volumul cu nr. 13 are pe recto-ul paginii de gardă o ștampilă ovală cu înscrisul **Institut St. Maria București.** Pe foaia de titlu însă, alături de alte numere de inventar, între care și cele ale bibliotecii noastre, în partea stîngă, jos, sînt înscrise cu cerneală verde, cu o caligrafie ordonată și estetică cifre ovale care constituie un sistem de clasificare personală. Opinăm că ele aparțin lui Titu Maiorescu, care-și constituie un astfel de sistem de ordonare și evidență a cărților din propria bibliotecă.

Ion PÎNZARU

● EMILIAN ȚOPA

A încetat din viață, la venerabila vîrstă de 86 de ani (n. 9.II.1900), bucovineanul Emilian Țopa, eminent slujitor al științei botanicii, căreia i s-a dedicat de timpuriu cu pasiune, talent și aplicație (primul studiu publicîndu-l în 1928).

A urcat toate treptele învățămîntului universitar, funcționînd în ultimele decenii ca profesor doctor docent (după pensionare, consultant), la Univeristatea „Al. I. Cuza" din Iași.

A condus cu pasiune și înaltă probitate științifică grădinile botanice din Cluj-Napoca (1952—1960) și Iași (1963—1970).

Menținînd un contact permanent cu oameni și instituții cultural-științifice din județul Suceava, savantul botanist Emilian Țopa a donat, cu puțin timp înaintea dispariției sale, un important fond de carte, periodice și manuscrise Bibliotecii județene Suceava.

I. P.

● Întîlnire cu cititorii

● Elevii Școlii Generale nr. 8 din Suceava i-au avut oaspeți pe poeții suceveni Carmen Macovei, Viorica Petrovici, Marcel Mureșeanu și pe actorul Liviu Manoliu, de la Secția din Suceava a Teatrului Național „Vasile Alecsandri", în cadrul cercului pedagogic al învățătorilor din municipiu. În cuprinsul aceleiași manifestări, elevii au prezentat un interesant spectacol de muzică și poezie. **(M. L.)**

● Membrii cenaclului literar de la Școala nr. 4 din Suceava s-au întîlnit, în cadrul unor acțiuni cultural-educative organizate aici, cu scriitorul Ion Beldeanu. Cu acest prilej autorul invitat a citit din creația sa și a răspuns întrebărilor ce i-au fost adresate, făcînd referiri asupra vieții literare contemporane. **(I. B.)**

● Premii

La actuala ediție a Concursului interjudețean, pentru elevi, de interpretare instrumentală (muzică românească) găzduit de municipiul Bistrița, au luat parte interpreți din zece județe, de la școlile cu profil artistic. Pe lista celor premiați se află și cinci elevi suceveni, care au făcut, cu prisosință, dovada unei serioase pregătiri: **Laura Luca, vioară** (clasa prof. Svetlana Țușcă) și **Cristian Ilie,** clarinet (clasa prof. Doru Albu), premiul I. **Raluca Rusu,** pian (clasa prof. Felicia Gorea) și **Ciprian Parghel,** violoncel (clasa prof. Constantin Belciug) premiul al II-lea și Mihai Larisa, pian (clasa prof. Paula Pintilie), premiul al III-lea. **(Vasilica Stoiciu)**

REALIZATORI: Ion BELDEANU, George DAMIAN, Viorel DÂRJA, Ion CARP FLUERICI, Mihail IORDACHE, Gh. LUPU, Marcel MUREȘEANU, Ion PARANICI, Victor Traian RUSU, Mircea TINESCU, Alexandru TOMA.

Secretariat: Eugen DIMITRIU

Tehnoredactare: Valentin MILICI

COMITETUL JUDEȚEAN DE CULTURĂ și EDUCAȚIE SOCIALISTĂ SUCEAVA
str. Mihai Viteazul nr. 48